

Dokument nr. 8:58

(1999-2000)

Forslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen og Øyvind Vaksdal om å oppnevne en uavhengig granskingskommisjon for å gjennomføre en gransking av alle forhold i forbindelse med behandlingen av de tidligere pionerdykkere i Nordsjøen, med særlig vekt på å klarlegge og kartlegge myndighetenes mulige ansvar for dette, samt gjennomføre en vurdering av hvorvidt pionerdykkerne og deres etterlatte har krav på oppreisning og erstatning fra det offentlige

Til Stortinget

Bakgrunn

Pionerdykkerne i Nordsjøen har siden det norske oljeeventyret startet, utført banebrytende arbeid som i stor grad har bidratt til de enorme verdiene som Norge i dag lever godt av. På mange måter kan disse dykkerne defineres som å være «vår tids krigsseilere». Dette dreier seg om menn som i sin tid var svært sterke både psykisk og fysisk - de som kunne greie å arbeide alene i dypet av Nordsjøen, med vissheten om at det minste feiltrinn kunne koste dem livet.

I 1977 kom til nå verdens største betongplattform på 380 000 tonn for å utrustes og ferdigstilles ved Aker Stord Verft. Under verftets utrustning var plattformen nære ved å havare. Et lite dykkerteam, under særs dramatiske omstendigheter og med stor overhengende fare for egne liv, greide å redde den evakuerte betongplattformen som hadde en verdi på ca. 4 mrd. kroner.

Da arbeidsmiljøloven ble iverksatt i Norge i 1977, ble dykkerne i Nordsjøen unntatt fra de samme rettighetene som andre. Loven gjaldt kun på faste installasjoner på norsk sokkel. Dykkerne ble omfattet av sjømannsloven, selv om de ofte arbeidet på faste installasjoner under vann. Først i 1995 ble arbeidsmiljøloven gjort gjeldende også for arbeidsdykkere i Nordsjøen.

2. november 1993 la det såkalte Krombergutvalget frem sin rapport om helse og sikkerhet i dykkervirksomheten. Denne rapporten nådde aldri Stortinget, men rapporten anbefalte blant annet pensjons- og rettfordringer for dykkere, helsemessig langtidsoppfølging samt å sikre sykepengene og yrkesskadetrygd. Så ble Habberstadutvalget nedsatt. Heller ikke disse anbefalinger nådde Stortinget.

Tidligere statsminister Trygve Bratteli har en gang uttalt: «Uten deres heltmodige pionerinn-

ville ikke Norges økonomiske vekst vært mulig. Det skal ikke glemmes. Takk gutter.» Men innsatsen er mer eller mindre glemt.

Riktignok har Sosial- og helsedepartementet sendt ut et høringsnotat av 27. november 2000 - «Kompensasjon til tidligere nordsjødykkere med varig helsesvikt». Her tas det sikte på å legge frem forslag om en engangskompensasjon på inntil kr 200 000 til tidligere nordsjødykkere som har en varig helsesvikt og redusert inntektsevne. Departementet presiserer at staten ikke kan anses for å ha opptrådt lovstridig eller kritikkverdig i forhold til tidligere nordsjødykkere og at det derfor ikke foreligger noe juridisk ansvarsgrunnlag for et erstatningsansvar. I høringsnotatet fremkommer det:

«Men man ser imidlertid den noe uheldige situasjon som enkelte tidligere Nordsjødykkere kan ha havnet i. Det ble utført et risikofyllt arbeid av dykkerne i den tidlige fasen av petroleumsvirksomheten; et arbeid som man ikke fullt ut forutså eventuelle helsemessige senvirkninger av den gang ...

Dykking i petroleumsvirksomheten begynte rundt 1965. I den første fasen (frem til 1979) var dykkingen preget av at den ikke var regulert i særlig grad, samtidig som kunnskaper, utstyr og metoder ikke var gode nok sammenlignet med det man vet i dag. Man kan ikke se bort fra at det i denne perioden forekom dykking som senere har resultert i varige helseskader hos enkelte dykkere. En høy frekvens av trykkfallssyke i denne perioden er et forhold som støtter denne antagelsen.

Midlertidige forskrifter for dykking på norsk kontinentalsokkel ble fastsatt av Oljedirektoratet 1. juli 1978 - disse forskriftene ble avløst av forskrift om bemannede undervannsoperasjoner av 11. juli 1990. Selv om man fikk forskrift for dykkervirksomheten i 1979 kan ting tyde på at den ikke fikk umiddelbart gjennomslag i virksomhetene, blant annet fordi in-

ternkontrollprinsippet ikke ble tydeliggjort og formalisert før ved petroleumsloven i 1985.»

Sosial- og helsedepartementet skriver videre:

«Tidligere Nordsjødykkere kan altså - etter det man vet i dag - ha vært utsatt for spesielle påkjenninger og belastninger som man tidligere ikke var tilstrekkelig oppmerksom på virkningene av. Samtidig synes eksisterende kompensasjonsordninger i mindre grad å fange inn situasjonen til disse tidligere Nordsjødykkerne med helsesvikt, sammenlignet med det nettverk av trygghetsordninger som gjelder for dem som i dag er arbeidstager. Dette gjelder blant annet rettordninger som skal gjøre det økonomisk mulig å avslutte karrieren før det oppstår en helseskade, og senere forsikringsordninger som blir finansiert av arbeidsgiver. Nedenfor gis det en kort oversikt over slike ordninger som kan være aktuelle:

- Folketrygdens særfordeler ved yrkesskade: Folketrygdens regler om yrkesskade omfatter de «typiske dykkersykdommer» og må anses for å være tilfredsstillende. Det har imidlertid vært et problem at leger og trygdekontorer rundt om i landet ofte har for lite kunnskap om dykkernes lidelser. Alle trygdekontorer fikk i juni i år derfor melding om å henvise personer med mulig dykkersykdom til Haukeland sykehus for vurdering. Sosial- og helsedepartementet har videre tatt initiativ til at dykkere gis mulighet for å få tatt opp tidligere avslagssaker, slik at de får det de eventuelt har krav på etter folketrygdloven. Folketrygdens særfordeler ved yrkesskade tar imidlertid ikke sikte på å gi full kompensasjon for det faktiske utgifts- og inntektstap som vedkommende er påført; denne differansen tar yrkesskadeforsikring som ble innført i 1990 sikte på å dekke.
- Yrkesskadeforsikring. Ordningen gir kompensasjon ved arbeidsulykker og visse yrkessykdommer (bl.a. typiske dykkersykdommer). Loven ble imidlertid innført i 1990 og gjelder bare for dem som har hatt status som arbeidstager etter dette tidspunkt. Ordningen synes derfor å være mindre aktuell for mange av de tidligere Nordsjødykkerne.
- Ulykkesforsikring. Arbeidstagerne i petroleumsvirksomheten er fra 1985 omfattet av en ulykkesforsikring. Forsikringen dekker imidlertid ikke langtidsvirkninger/senskader og antas derfor å være mindre aktuell for tidligere Nordsjødykkere med senskader/helsesvikt.
- NOPEFs retrettfond for metningsdykkere. Retrettfondet skal gjøre det økonomisk mulig for en metningsdykker å avslutte karrieren før det oppstår en helseskade. Det kreves minst fem år som metningsdykker og minst 250 døgn i metning. Utbetaling er fra ca. 350.000 - 700.000, avhengig av antall år med metningsdykking og antall døgn i metning. Eventuelle forsikringsytelser finansiert av arbeidsgiver kommer til fradrag. Ordningen trådte i kraft 1.1.1995 og er ment å erstatte den tidligere ordningen med forsikring for tap av helsesertifikat. Ordningen synes å være mindre aktuell for tidligere Nordsjødykkere med varig helsesvikt.
- Billighetserstatning: Ordningen fungerer ikke som et korrektiv eller supplement til andre institutter, og det legges bl a vekt på om skadene har

sammenheng med kritikkverdige forhold fra det offentlige side. Ordningen synes å være lite aktuell for tidligere Nordsjødykkere.»

Sett med forslagsstillernes øyne dreier ikke denne saken seg først og fremst om hvorvidt staten har opptrådt lovstridig eller kritikkverdig i forhold til disse dykkerne eller om staten har noe juridisk ansvarsgrunnlag for et erstatningsansvar. Den dreier seg om et moralsk ansvar overfor en yrkesgruppe som gjennom mange år satte livet inn som innsats for å bidra til å bygge den enorme formue Norge har opparbeidet seg og ikke minst den økning av velferdsgoder som har funnet sted nettopp på grunn av denne naturressursen.

Historien om nordsjødykkerne viser menneskelig lidelse så uforståelig at det for de fleste av oss vil være umulig å fatte. Mange har tatt sitt eget liv, mange sitter igjen med alvorlige nevrologiske vevskader og senskader man ennå ikke har kartlagt omfanget av.

Aftenposten skrev blant annet følgende 26. mai 1998 i artikkelen «Fra feiring til vanære»:

«De ble feiret som helter da de hentet opp svart gull fra Nordsjøen, da jobben var gjort ble de glemt, ifølge NRK's brennpunkt.

Og dypvannsdykkerne sitter igjen med skader som fysisk og psykisk må sammenlignes med skader krigsseilerne opplevde etter krigen.

Dykkerlege Svein Eidsvik ved Sjøforsvarets dykker- og frokemannsskole på Haakonsværn ved Bergen sier dette om dypvannsdykkernes situasjon: - De tidligere dykkerne har problemer med konsentrasjon og hukommelse. De har store psykiske problemer, og mange av dem er uføre allerede i 40-årsalderen. Men de får ikke godkjent skadene sine som yrkesskader. År etter år har flere av dem, hver på sin kant, måttet slåss med trygdekontorer og forsikringsselskaper for å få yrkeserstatning. Mange har gitt opp og noen har begått selvmord, forteller han. De dykkere det dreier seg om, har vært plaget av konsentrasjonsproblemer og svekket hukommelse. De har vært blant de fysisk og psykisk sterkeste, men har senere kommet til kort etter at de er blitt fratatt sertifikater. - Når det skjer, har det vist seg at de ikke har hatt noe nettverk. Når de ikke har hatt arbeid, for dette er blitt et heller lite marked, har det ikke vært ordentlige tilbud om omskolering. I stedet er det blitt ørkenvandring og usikkerhet, noe som også har gått ut over familielivet, forteller han.»

Disse dykkerne gikk i metningsturnus - 32 døgn på jobb, 32 døgn på land. Men ofte ble de hentet ut igjen før hviletiden var over, fordi man manglet kvalifisert personell. Til sammenligning har USAs marine 180 døgn på land etter 24 døgn dykking.

Til tross for ovennevnte bakgrunn og fremstilling, finner forslagsstillerne det likevel mer hensiktsmessig å nedsette en uavhengig granskingskomisjon for å gjennomføre en gransking av alle forhold i forbindelse med behandlingen av de tidligere pionerdykkere i Nordsjøen, med særlig vekt på å klarlegge

og kartlegge myndighetenes mulige ansvar for dette, samt gjennomføre en vurdering av hvorvidt pionerdykkerne og deres etterlatte har krav på oppreisning og erstatning fra det offentlige. Dette fordi Stortinget i dag ikke kjenner alle sakens sider og kompleksitet og at det derfor vil være vanskelig å fastslå hvor ansvaret ligger og eventuelle erstatningsbeløp.

Det kan bli hevdet at det ikke er behov for å granske dette forholdet fordi det allerede er utført ulike utredninger fra departementets side. Problemet er, slik forslagsstillerne ser det, at ulike utredninger og rapporter som er laget i sakens anledning aldri har vært lagt frem for Stortinget. I tillegg må medtas det faktum at dette er en sak som er viet relativt betydelig oppmerksomhet i ulike medier og som gjennom mange år aldri har fått sin konklusjon fra politiske myndigheter. Dette underbygger også behovet for en uavhengig parlamentarisk granskingskommisjon som på fritt grunnlag kan gjennomgå alle sakens fakta også basert på tilgang til de dokumenter som Stortinget tidligere har vært avskåret fra å se.

Det hører selvsagt også med at oljeselskapene selv også har hatt ansvar for sine ansatte. De burde selv ha tatt initiativ til bedre sikkerhetsrutiner og arbeidsforhold for denne utsatte yrkesgruppe selv om store økonomiske interesser sto i fokus.

Slik situasjonen i dag fremstår er det mange forhold som tilsier at en gransking vil kunne komme til den konklusjon at hovedansvaret for pionerdykkerne skjebne egentlig ligger hos landets myndigheter, først og fremst representert ved regjeringen og at ol-

jeselskapene bare hadde et visst medansvar. Når en slik mulighet foreligger vil det være en unnløstelse av Stortinget å ikke treffe de nødvendige tiltak for en uavhengig gransking som også kan munne ut i en vurdering av om et slikt ansvar bør medføre økonomisk oppreisning og erstatning til pionerdykkerne og deres etterlatte.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

Stortinget nedsetter en uavhengig granskingskommisjon som skal granske alle forhold i forbindelse med behandlingen av de tidligere pionerdykkere i Nordsjøen, med særlig vekt på å klarlegge og kartlegge myndighetenes mulige ansvar for dette, samt gjennomføre en vurdering av hvorvidt pionerdykkerne og deres etterlatte har krav på oppreisning og erstatning fra det offentlige.

II

Med hjemmel i § 14 i Stortingets forretningsorden nedsetter Stortinget en særskilt komité som skal avgi innstilling til Stortinget om oppnevning av og mandat for granskingskommisjonen. Komiteen oppnevnes av valgkomiteen.

3. april 2000